

BAVO KRONIEK

Voorzitter J.A.H. Post, van Kinsbergenstraat 50, 2014 DJ Haarlem,
Secretariaat J.H. Broek Roelofs, Zeelandlaan 72, 2101 TP Heemstede, tel. 023 - 28 96 79
Penningmr. H. Deurloo, Hyacinthenlaan 26 rd, 2015 BD Haarlem, tel. 023 - 32 64 14
Postrekening Vrienden van de Grote Kerk: 36 18 800

Beste Vrienden en Vriendinnen

Weer de eerste kroniek van onze kring voor het jaar 1986. Na 1985 een begin van een geheel nieuwe periode met een reeks bekenden - maar ook nieuwe manifestaties.

Uw bestuur heeft zich de laatste maanden uitvoerig beziggehouden met tal van zaken. Wat voor manifestaties organiseren wij voor de komende jaren en wanneer. Welke objecten gaan wij in samenwerking met de kerkvoogdij restaureren en hoe kan onze zeer zuinige penningmeester de kosten voldoen. U weet de Heer Deurloo past goed op de gelden, dat heeft ons de kans gegeven om op verzoeken - welke zeer onverwacht - binnen kwamen om een financiële bijdrage tot restauratie toch te kunnen in gaan.

In samenwerking met een groot aantal instellingen in en rond Haarlem beraden wij ons over tal van manifestaties om Zuid Kennemerland in de belangstelling te houden en een brede spreiding van manifestaties te organiseren om te voorkomen dat er op dezelfde dag diverse zaken plaatsvinden, de eerste goede resultaten zijn reeds bereikt.

Door ons uitstapje 1986, welk dit jaar naar Leiden zal gaan, waar een goed programma is voorbereid in samenwerking met de Heer H. van Woerden medewerker kabinet van de Burgemeester van Leiden. Leiden zo dicht bij onze stad Haarlem is Uw bezoek meer dan waard.

Op 10 mei a.s. zal in de Grote kerk de onthulling plaatsvinden van het grafbord van Burgemeester Van Zanen. U weet dat tot het binnenvallen der keizerlijke Franse troepen in Haarlem ruim 300 grafborden in de kerk hebben gehangen en op bevel dienden te worden verwijderd, veel is verloren gegaan. Gelukkig bevinden zich in het stadhuis van Haarlem nog een groot aantal grafborden. In 1980 ontvingen wij de borden De Raet uit Den Haag terug en met Uw bijdrage gerestaureerd teruggebracht in de Vontkapel van de Grote kerk. U begrijpt onze vreugde toen Burgemeester en Wethouders van Haarlem ons berichtten dat het College van Burgemeester en Wethouders van Leiden een rouwbord, welke zich in Leiden bevond, terug wilde schenken. Burgemeester en Wethouders van Haarlem dienden te voldoen aan twee voorwaarden te weten het rouwbord moest worden opgehangen in/op een openbare plaats en worden gerestaureerd. De plaats was in goede samenwerking met de heren kerkvoogden snel gevonden te weten bij het graf van de familie Van Zanen in de Kerstkapel en na bespreking en advies van Directie van het Frans Hals Museum en Ministerie van WVC, heeft het bestuur besloten de kosten voor deze restauratie ter beschikking te stellen aan de Gemeente Haarlem. Het College heeft toen de firma Gbrs De Jongh te Waardenburg de opdracht tot restauratie

verstrekt. Ik verwijs voor een verantwoorde beschrijving over de familie van het grafbord Van Zanen naar het artikel van de Heer Th. A. Delleman.

Onze jaarvergadering zal worden gehouden op dinsdag 27 mei a.s. in één der zalen van Hotel Die Raecse. *Aanvang 19.00 uur.*

Om 20.30 uur zal een lezing worden gehouden door Mevrouw Drs. J.W.L. Moerman van het stedelijk museum "De Lakenhal te Leiden.

Op zaterdag 7 juni ons uitstapje naar Leiden.

Twee bijzondere verassingen zijn er dit keer en wel door de samenwerking met de Ambassade van Oostenrijk is het voor ons een groot genoegen U te mogen aankondigen het optreden van De Imster Liederkrans welke is opgericht in 1863. Dit bijzondere mannenkoor heeft 30 actieve zangers en is in Oostenrijk en in het bijzonder in Tirol maar ook in diverse delen van de wereld een zeer gevraagd koor. Het koor treedt op in Tiroler dracht en heeft een zeer groot repertoire waaronder diverse missen, werken van oude meesters, doch de laatste jaren hebben bij ons gastkoor ook moderne werken en spirituals een vaste plaats op hun concert programma verkregen.

Het koor is voor radio opnamen in Nederland en Zijne Excellentie Dr Frans Weidinger heeft met zijn staf op de Oostenrijkse Ambassade ons voor 10 mei a.s. dit koor aangeboden, waarvoor wij zeer dankbaar zijn.

Reeds enige malen is er aan Uw bestuur het verzoek gedaan om naast onze jaarlijkse bezoeken aan bevriende steden ook een verantwoorde buitenlandse reis te maken. Het bestuur heeft deze verzoeken eigenlijk ruim 2 jaar wat afgehouden vanwege het werk voor zo een reis en de werkzaamheden in 1985. Wij menen nu toch mogelijkheden te hebben en stellen U in deze kroniek een reis naar Wenen voor.

Bij onze Bavodag 1985 was een delegatie van Vlaamse Vrienden uit Brussel en Gent aanwezig. U weet dat mijn voorganger Delleman de contacten met België en Gent in het bijzonder tot stand heeft gebracht. Samen met de andere bestuursleden heb ik deze contacten door de jaren heen met Gent weten te behouden, daarnaast is er de band met de Ambassade te Den Haag en onze kring ontstaan, en een goed contact tussen diverse instellingen en personen te Brussel. Enkele bestuursleden brachten op 19 en 20 maart j.l. een werkbezoek aan Brussel welke door beide kanten als zeer nuttig is ervaren. In het kader van ons taalgebied is tussen onze kring en het mooie Vlaanderen heel veel mogelijk.

U ziet er zal de komende vier jaar tot ons 15-jarig bestaan nog veel gaan gebeuren, het bestuur zal niet stil zitten.

Samen met de medewerkers van de koffie- en verkooptafel, de rondleiders maar ook het kostenrechtspaar en de medewerkers van het kerkelijk bureau werken wij samen in het belang van de Grote of St-Bavo kerk.

J.A.H. Post
Voorzitter

Zaterdag 7 juni 1986 Vriendentour Leiden

Met groot genoegen nodig ik U uit voor ons jaarlijkse dagtocht aan een der "Vriendensteden". Dit jaar bezoeken wij de fraaie stad Leiden, met de bus in 30 minuten bereikbaar. Tijdens de besprekingen over de restauratie van het Grafbord "Van Zanen", werd ik getroffen door de sfeer in Leiden, de mooie winkels, de schone binnenstad en de schitterende collectie in de Lakenhal. In samenwerking met enige Leidenaren van Gemeente Bestuur tot Kerkelijke-overheid is een goed programma vastgesteld.

Het Stadhuis van Leiden mag bij een bezoek beslist niet worden overgeslagen, er kunnen per rondleiding niet meer dan 100 bezoekers worden toegelaten.

Wij wisselen dan bussen 1 - 2 stadhuis en de bussen 3 - 4 lakenhal vv.

Helaas kunnen er niet meer dan 200 personen met de reis mee, echter wij herhalen de reis op *zaterdag 27 september a.s.*

De kosten van deze dag zijn f 35,- per persoon, inclusief koffie op de heenweg, een drankje op het einde van de dag en alle andere kosten zoals entree- en rondleidingskosten.

Niet is in begrepen de lunch.

Gaarne zien wij Uw reservering op postgiro 36.18.800 t.n.v. "Vrienden van de Grote Kerk te Haarlem" tegemoet.

Wilt U erbij vermelden "VRIENDENTOUR".

Reservering en betaling dienen binnen te zijn voor *24 mei a.s.*

namens de reisleiders
J.A.H. Post

contactadres:

de heer H. Deurloo

Hyacintenlaan 26 Rd

Haarlem. Telefoon 023-326414.

P R O G R A M M A

- 8.00 uur vertrek van het Stationsplein te Haarlem
koffie-pauze te Noordwijk
- 10.30 uur 1e rondleiding door het Stadhuis
- 10.30 uur 1e rondleiding door de Lakenhal
- 11.45 uur 2e rondleiding door het Stadhuis
- 11.45 uur 2e rondleiding door de Lakenhal
- 13.45 uur bezoek aan de Hooglandse Kerk met uitleg door de heer J.C. Brons en orgelbespeling door de heer J.J. Brons
- 15.15 uur bezoek aan de Pieterskerk waar in het kader van de Leidse Orgeldagen 1986 een bijzonder concert zal worden gegeven.
Het concert zal tegen 16.15 uur zijn afgelopen en wij drinken dan onze traditionele borrel dit keer in de kerk waar U dan rustig het interieur kunt bekijken.
- 18.00 uur vertrek van de parkeerplaats Molen De Valk
- 18.30 uur aankomst Stationsplein te Haarlem.

Haarlem welkom in Leiden

Het verheugt mij bijzonder u in Leiden welkom te mogen heten tijdens de twee excursies, die door de "Vrienden van de Grote Kerk" worden georganiseerd. Het is mij opgevallen dat eerdere excursieplaatsen zover weg zijn gelegen, zoals Osnabrück en Den Bosch. En nu pas Leiden, slechts een halve dag met de trekschuit over de Haarlemmertrekvaart of - zo u wilt - een half uur met de bus over de snelweg.

Maar uw bestuur heeft gelijk: het is precies hetzelfde als met de wijn: de beste bewaart men tot het laatste.

Haarlem en Leiden hebben het een en ander met elkaar gemeen. Enkele voorbeelden: het zijn beide oude steden; beide hebben het met de Spanjaarden aan de stok gehad. Er zijn natuurlijk ook verschillen. Haarlem heeft Kenau en Leiden heeft Jantje. Haarlem liet de Spanjaarden erin en Leiden hield ze er juist uit. En als dank daarvoor heeft Haarlem nu een bisschop en Leiden een universiteit. Zo krijgt elke stad wat haar toekomt.

Kortom, een goed idee om eens in Leiden te komen kijken. U bent op 7 juni en op 27 september te gast in het Stedelijk Museum "De Lakenhal". U kunt daar o.m. het beroemde drieluik "Het Laatste Oordeel" van Lucas van Leiden bewonderen, oorspronkelijk afkomstig vanuit het Pieterskerk. U bezoekt het stadhuis, gebouwd tussen 1936 en 1940 en ontworpen door de Haarlemse architect Blaauw, en gesitueerd achter de renaissance gevel van Lieven de Key, het enige oude element dat is overgebleven na de fatale stadhuisbrand van 1929.

U heeft gelegenheid om tussen de middag over de markt te zwerven en - nog even de Burchtheuvel te beklimmen.

U bezoekt de Hooglandse Kerk, thans nog steeds voor de hervormde eredienst in gebruik.

En tot slot trekt u naar de Pieterskerk. Persoonlijk koester ik bijzondere belangstelling voor deze kerk. Dat hangt samen met het feit, dat ik voorzitter ben van de Stichting, die eigenaar van het gebouw is en de kerk exploiteert.

Het bestuur beijvert zich ervoor dat de Pieterskerk op goede wijze wordt onderhouden. Daarvoor is een economisch verantwoorde exploitatie noodzakelijk. De kerk is thans geschikt gemaakt voor het houden van universitaire bijeenkomsten en examens, congressen en symposia, lezingen en concerten recepties en feesten.

Het bestuur wordt daarin op enthousiaste wijze bijgestaan door de Stichting Vrienden van de Pieterskerk - een jonger zusje van uw stichting.

De deelnemers op 7 juni maken het tweede deel mee van een concert van Louis van Dijk, georganiseerd door de Stichting Orgelstad Leiden.

Deze stichting zet zich samen met ons bestuur in voor het behoud en de restauratie van het Pieterskerkorgel.

Dit 16e eeuwse orgel, oorspronkelijk gebouwd door Hagerbeer, is in een zeer slechte staat en moet dringend worden gerestaureerd.

Daar zal naar een voorlopige raming twee miljoen gulden mee gemoeid zijn.

De deelnemers op 27 september zullen een concert meemaken van Joop Brons, thans beheerder van het orgel.

Ik hoop dat u niet alleen van deze concerten maar ook van uw hele bezoek aan Leiden zult genieten en dat uw opgedane ervaringen u nog regelmatig naar Leiden zullen doen terugkeren.

De Burgemeester van Leiden,
Mr C.H. Goekoop.

Bestuur en medewerkers van de "Vriendenkring" nodigen u uit, op zaterdag 10 mei a.s. om 14.00 uur aanwezig te zijn bij de onthulling van het grafbord van Burgemeester Van Zanen in de Grote of St.-Bavo kerk te Haarlem.

De onthulling zal plaats vinden door de Heren D.J. Enschedé en M. Enschedé.

De onthulling zal omlijst worden met muziek, het programma vindt u bij de ingang Oude Groenmarkt no. 9 (Zuider transept.)

Het bestuur

MR. REMEES FLORIS VAN ZANEN

Het bestuur van de "Vriendenkring" vroeg mij naar aanleiding van de restauratie van het rouwbod van Van Zanen enig historisch onderzoek te doen omtrent zijn persoon en plaats waar hij in de kerk begraven ligt.

DE NAAM "VAN ZANEN"

De naam van Mr Van Zanen heeft niet direkt te maken met Zaanenlaan, Huis te Zaanen enzovoort. Zaanen was één van de zeven ambachtsheerlijkheden, waaruit Schoten is ontstaan. De heerlijkheid Zaanen bevatte dus het gehucht van die naam.

WIE WAS MR. VAN ZANEN?

Mr Remees Floris van Zanen werd op 23 juli 1703 te Haarlem geboren en vier dagen later in de Grote Kerk gedoopt. Hij was een zoon van Mr Remees Floris van Zanen, advocaat te Haarlem (later te Leiden), en Sara Maria de Goyer. Hij trouwde op 26 maart 1748 in Leiden met Marie Maurice le Leu de Wilhem, Vrouw van Drongelen, die op 5 februari 1723 eveneens te Haarlem geboren en twee dagen na haar geboorte in de Bavokerk gedoopt werd. Zij was de dochter van Mr Constantijn le Leu de Wilhem, Heer van Drongelen, en Catharina Dicx. Op 26 februari 1749 werd hun enig kind, Catharina Cornelia, geboren. Zij bewoonden het (in 1753 voor f 21.000,- gekochte) "grote huis" naast het Gemeente Archief in de Jansstraat, nabij de Ridderstraat en "achterstreckende" aan de Wijngaardstraat (= vandaag Janskliniek, met nog zijn oude Regentenkamer). Mr Van Zanen was in 1741 luitenant, 1747 Kapitein en 1755 Kolonel van de St.-Jorisschutterij. In 1742, '43, '47, '48, Schepen, van 1747-'75 Raad, 1749-'53, '55-'58, '64, '67, '72-'75 Weesmeester, 1751-'54 Thesaurier, 1754, '63, '68, '71 Commissaris van de Dagvaart, 1754, '55, '57-'59, '63, '75 Gecommitteerde van de Rekenkamer, 1759 Kerkmeester, 1761, '62, '65, '66, '69, '70 Burgemeester, 1763, '67 Commissaris van de (Amsterdamse) Trekvaart, 1764, '67, '68, '71-'74 Commissaris van de Bank van Lening, 1766 Houtvester (van de Haarlemmerhout), en van 1768-'75 Rentmeester van de Geestelijke Goederen!

In 1777 schrijft Gijsbert Jan van Hardenbroek in zijn dagboek dat Prins Willem V hem het volgende mededeelde: Dat het different met de stad van Haerlem tijde van wijle H.K.H. (de weduwe van Prins Willem IV), die deswegens soo veel verdriet gehadt hadde, toe te schrijven was geweest oorspronkelijk aan de haat tusschen twee susters, namelijk tusschen Mevrouw Van Sanen en Mevrouw van Valkenburg, de eene jaloers van de andere zijnde geweest, uit hoofde van voorsitting in de kerk in quailiteit van ouder of jonger burgemeesters-vrouw.

WAAR LAG VAN ZANEN BEGRAVEN?

Hij overleed op 12 december 1775 te Haarlem en werd zeven dagen later begraven in de Bavokerk. In het "Doodboek van 1766-1776" staat opgetekend:

"Een opening (van een graf) in de Grootte Kerk in de Cors Capel (Kerstkapel) No. 4.5.6. 12.18 en 19 voor den W.E. Heer en Mr Remees Floris van Zaenen f 4,-, roef met Koetsen f 3,-, voor het hangen van het Waapen (aan de achtermuur van de kapel) f 50,-, 10 3/4 uur beluyt f 129,-, (totaal) f 186,-. "(Onder grafsteen 4.5.6. was twee eeuwen eerder, in 1574 de beroemde Haarlemse schilder Maarten Jacob van Heemskerck begraven en onder steen 18.19 de toenmalige burgemeester en (in 1557) opdrachtgever tot de bouw van de Kerstkapel, Pieter van Dorp. In 1662 werden beide graven opgekocht door burgemeester Mattheus Steyn (een voorvader van Van Zanen) om met graf nr. 12 (als toegang) te zamen tot één grafkelder te worden verbouwd). Op 18 januari 1749 werd de kelder verboekt op naam van Mr Van Zanen en na zijn dood, op 21 september 1776, op die van zijn vrouw met als aantekening: "Deze grafkelder mag niet verkogt worden dan vijfenzeventig jaaren na het jaar 1799". De weduwe Van Zanen geboren Le Leu de Wilhelm stierf op 30 maart 1799. (Het gaat hier echter om de grafnummers 12, 18 en 19 die vóór 1874 niet heropend mochten worden! Het graf - van Mr van Zanen zelf - onder steen 4.5.6. werd op 25 augustus 1804 "vererfd" door ene Dirk Jacob Veegens, nadat in 1801 daarin al Dirk Veegens Junior, in 1800 Johanna van Tiel, in 1797 Dirk Veegens en in 1796 ene Gijsbertus de Brouwer waren bijgezet!)

HET WAPENBORD

Het 155 x 125 centimeter grote rouwbord toont in het midden het wapen van Mr Remees Floris van Zanen en aan weerskanten daarvan vier kwartierwapens. Links, van boven naar beneden, die van Mees Jacobsz. van Zanen, Jan de Bruyn, Anna van Duyfhuys en Anna Bovetius. Ter rechterzijde die van Dirk Pietersz. de Goyer, Mr Mattheus Steyn, Sara van Hensbergen en Maria van Napels.

TERUG VAN WEGGEWEEST ...

Het wapenbord heeft slechts twintig jaar boven het graf aan de westelijke muur van de Kerstkapel gehangen!! Toen in 1795 de Fransen Nederland binnengetrokken waren en ook Haarlem hadden bezet, werd op 8 juni van dat jaar een "Plakkaat door de Provisionele Representanten van het volk van Holland" uitgevaardigd, waarin ondermeer werd bepaald dat alle wapenborden uit de kerken verwijderd moesten worden. De Haarlemse burgemeester in die tijd, Mr Cornelis Constantijn van Valkenburg (1764-1847), heeft toen de rouwborden van zijn naaste familieleden uit de Bavokerk weggehaald, waaronder die van Mr Constatijn le Leu de Wilhelm, zijn vrouw Catharina Dicx en hun schoonzoon Mr Remees Floris van Zanen, elk met acht kwartierwapens. En uit de nalatenschap van Charlotte Jacoba barones van Heeckeren van de Wiersse (1783-1870), weduwe van Van Valkenburg, werden op 28 oktober 1870 deze familiewapens in Haarlem openbaar verkocht. Het rouwbord van Van Zanen werd in 1871 geschonken aan het Gemeentelijk (= thans het Frans Hals) museum en kwam jaren daarna terecht in Leiden. In de catalogus van 1886 van het Leids Stedelijk Museum "De Lakenhal" wordt onder nr. 460 het wapenbord met z'n acht kwartieren vermeld en ook de schenker ervan: Dr J.C. Drabbe, en afstameling van een tante van Van Zanen, die in 1670 te Leiden

huwde met een zekere Jacobus Drabbe. In 1985 besluit het Gemeentebestuur van Leiden het Van Zanen-bord om niet aan Haarlem te schenken. En nu in 1986 hangt het wapenbord weer, na bijna tweehonderd jaar, opnieuw in de Kerstkapel van de aloude Baaf.

Proficiat "Vrienden" en "Vriendinnen" voor uw financiële hulp in dezen en bestuur "Vriendenkring" voor uw daadwerkelijke bijdrage de Spaanestad in het algemeen en de Grote Kerk in het bijzonder te promoten.

Th. A. Delleman

RESTAURATIE GRAFBORD VAN ZANEN

Na aankomst van het hoofd of alliantiewapen met zijn kwartieren op ons atelier - met als drager waarschijnlijk een zwart geverfd luik - is e.e.a. eerst grondig van vet en vuil ontdaan. Hoofdwapen en helmteken waren behoorlijk wormstekig.

Het grootste gedeelte van de kwartieren was nog voorzien van oorspronkelijk schilderwerk, op enkele plaatsen was in vorige jaren wat "gerestaureerd". In het snijwerk rond het helmteken waren enkele helmdelen verdwenen.

Willem v/d Berg restauratieschilder aan het werk, aan het wapen van Van Zanen

Foto: E.A. v. Voorden

Het bladgoud was geheel versleten, na ontbrekende delen snijwerk weer bijgestoken te hebben is alles met z.g. re-toucheer vernis verzadigd, zodat de oorspronkelijke kleur waar aanwezig weer te voorschijn kwam.

Daarna zijn alle wormgaatjes geïnjecteerd met z.g. verhardingsvloeistof, zodat het hout weer hard werd. Hierna zijn alle beschadigingen en versleten delen weer in de originele kleur en olie verf geretoucheerd. Het schilderwerk van helmteken is geheel opnieuw geschilderd i.v.m. de zeer slechte staat.

Hierover is gepatineerd zodat het weer een oud aanzien verkreeg.

Al het verguldwerk is geheel van een nieuw bladgoudlaag voorzien en eveneens gepatineerd zodat het geheel weer een harmonieus aanzien vertoond.

Gbrs. De Jongh Restauratie-schilders
Waardenburg

Concert, Imster Liederkrantz

Met veel genoegen nodigen wij U uit voor een bijzonder concert op zaterdag 10 mei a.s. in de Grote of St.-Bavo Kerk te Haarlem, door de "Imster Liederkrantz" uit Oostenrijk, aanvang 15.00 uur. Ingang Oude Groenmarkt no.9 (Zuidertransept)

Deze middag zal in samenwerking met het Oostenrijks Verkeersburo een stand worden ingericht waar U gratis informatie materiaal over Oostenrijk kunt verkrijgen.

Wij roepen U op om naar het koor te komen luisteren, mede omdat het koor met hun optreden ons seizoen 1986 zal openen.

Op vertoon van Uw vriendenkaart 1986 heeft U gratis toegang voor 1 persoon, niet leden betalen f 2,50 per persoon.

Het bestuur.

PROGRAMMA

Aus alpenländischen Messen:

<i>Beginn</i>	<i>Bildstöckmesse</i>	(Mittergradenegger)
<i>Sanktus</i>	"	"
<i>Auf, auf in . . .</i>	<i>Bauernmesse</i>	(Anette Thoma)
<i>Benediktus</i>	"	"

Psalm, Motette:

<i>Psalm 45</i>	(Huber)
<i>Motette</i>	(Nägeli)
<i>Frieden</i>	(Gotthilf Fischer)

Spirituals:

<i>Where you there . . .</i>
<i>Go down, Moses</i>

Weihegesang / Hymnus:

<i>Weihegesang</i>	(Schubert)
<i>Priesterchor</i>	(Mozart)
<i>Unsere Berge</i>	(K. Koch)
<i>Sommer</i>	(Kurt Lißmann)
<i>Die Himmel Rühmen</i>	(Bethoven)
<i>Heiliges Land im Gebirge</i>	(Peter Hölzl)
<i>Heimat o Heimat</i>	(volkstümlich)

Abschied:

<i>Innsbruck ich muss dich lassen</i>	(H. Isaak)
<i>Wenn ich einmal soll scheiden</i>	(Joh. Seb. Bach)
<i>Dorma bain . . . Abendlied aus dem Engadin</i>	(N. v. Moos)

- Imster Liederkrantz -

Imst - Tirol

Wenen van 20 tot en met 29 oktober 1986

Vele van onze vrienden hebben reeds jaren deelgenomen aan de bekende dagtochten. Op deze tochten heerst een echte vriendenstemming en is men tevreden over wat er was aangeboden. Sinds enige jaren zijn er bij het bestuur verzoeken binnen gekomen om ook een reis te maken voor meerdere dagen. Wij hebben dat wat afgehouden vanwege de vele werkzaamheden voor het gereed komen van de Grote of St.-Bavo Kerk. Doch voor 1986 willen wij op de verzoeken ingaan.

De voorzitter van de kring komt reeds 30 jaar in Wenen en is er goed bekend. Mede daarom is voor 1986 de keus op Wenen gevallen, daarnaast is er voor de reis veel ondersteuning aangeboden door een Ministerie te Wenen, het V.V.V. Wenen en de staf van de Oostenrijkse Ambassade te Den Haag. Wij verheugen ons over deze samenwerking in het bijzonder, mede omdat dan in Wenen contacten mogelijk zijn waarvan wij anders geen gebruik zouden kunnen maken.

Tijdens het bezoek ontmoetten wij op een avond de Vrienden van de Karls Kirche gebouwd door Fischer von Erlach in 1737, een bezoek aan een Heuriger staat op het programma.

In Wenen bezoeken wij de Hofburg, Schönbrunn, de graven van de Keizerlijke Familie en een museum van oude meubels.

Indien er belangstelling is gaan wij een avond naar een der theaters voor een operette voorstelling.

In september 1986 zal het Oostenrijks Verkeersburo op een avond informatie geven over Wenen en omgeving en kan het gezelschap met elkaar kennismaken.

Indien U met deze reis mee wilt dan is inschrijving mogelijk tot *24 mei a.s.* U dient dan f 500,- p.p. overmaken op giro no. 36 18 800 t.n.v. Vrienden van de Grote Kerk te Haarlem met vermelding Wenen tour.

Uw reservering is alleen geldig als het bedrag op tijd is binnengekomen.

Naast de geplande uitstapjes zal de voorzitter op de kennismakingsavond met enige andere voorstellen komen, doch er is ook rekening gehouden met de vrije mogelijkheden die U zelf wenst te ondernemen.

Aanbevolen reislectuur over Wenen verkrijgbaar bij de A.N.W.B. op het Stationsplein en de Baedekers Wien serie bij de Bijenkorf te Amsterdam.

Wij bezoeken op de heenweg ook Salzburg met een rondleiding door de Dom. Onze kring tracht met Salzburg oude contacten weer tot stand te brengen.

Wij hopen dat de reis zal voldoen aan Uw wensen en voor e.v.t. vragen kunt U - schriftelijk - terecht bij de heer Deurloo.

Wij hopen op een grote opkomst.

Het Bestuur.

Johann Strauss monument

Stephansdom

WENEN

Wenen hoofdstad van Oostenrijk waarvan de geschiedenis terug gaat tot ± 5000 voor Chr. De Romeinen geven de stad in 15 voor Chr. de naam "Vindobona". Daarna is de stad omgeven met een enorme geschiedenis welke nog duidelijk in de stad zichtbaar is. Wenen het middelpunt van de Europese Vorsten, U kent zeker de namen zoals Maria Theresia, Prins Eugen van Savoyen de veldheer tegen de Turken en het bekende Keizerpaar Franz Joseph en Elisabeth maar ook Freud, Haydn, Mozart en Beethoven woonde en werkte in Wenen.

Naast een schitterende binnenstad is ook de omgeving zeker een bezoek waard. In het Tourotel zijn uitsluitend 2 *persoonkamers* te reserveren (geen 1 persoonkamers).

Muziek, indien U een operette voorstelling wenst bij te wonen, verzoeken wij U dat schriftelijk aan de heer Deurloo voor 24 mei a.s. op te geven.

Wij dienen plaatsreserveringen voor 26 mei a.s. in Wenen op te geven.

U dient rekening te houden met kosten voor een plaats van ongeveer 45 à 50 gulden per persoon.

Het is haast onmogelijk om tijdens het verblijf in Wenen nog plaatsen te verkrijgen.

PROGRAMMA

Maandag 20 oktober 1986: vertrek om 6.00 uur van het Stationsplein Haarlem, koffie en lunch onderweg en de overnachting te Augsburg.

Dinsdag 21 oktober 1986: bezoek aan Salzburg waar ook de lunch gebruikt zal worden, tegen de avond aankomst in Wenen TOUROTTEL.

Van 21 tot en met 28 oktober: verblijf in Wenen, Hotel Tourotel op basis van halfpension beginnend bij het diner op 21 oktober, eindigend op 28 oktober na het ontbijt. In Wenen bezoeken aan de Hofburg, Schönbrunn de Kaisergruft en het meubeldepot.

Dinsdag 28 oktober: vertrek uit Wenen met onderweg een lunch, overnachting in Giessen.

Woensdag 29 oktober: ontbijt waarna wij vertrekken naar Nederland, waar tegen 16.00 uur aankomst op het Stationsplein te Haarlem.

De kosten van de reis naar Wenen bedragen f 1110,- per persoon.

Inbegrepen in de kosten zijn:

busreis Haarlem - Wenen v.v.

koffie, ontbijt, lunch, diner en overnachting op de heen en/of terugweg.

Afscheidlunch te Leersum.

Hotel te Wenen op basis van halfpension te weten ontbijt en diner.

Entreekosten Hofburg, Schönbrunn, Kaisergruft en meubeldepot.

Niet inbegrepen in de kosten zijn:

fooien, bijzondere persoonlijke uitgaven

reis en annuleringsverzekering

Heurigeravond en andere uitstapjes

Theaterbezoek.

JAARVERGADERING 1986

Bestuur en medewerkers nodigen U uit voor de jaarvergadering 1986.

Deze zal worden gehouden op dinsdag 27 mei a.s. in een der zalen van Hotel Die Raackse, Raas 1 tegenover de parkeergarage.

Aanvang om 19 uur.

Het bestuur.

Agenda

1. opening door de voorzitter - notulen jaarvergadering 1985
2. jaarverslag van het bestuur over het jaar 1985
3. jaarverslag 1984/85 van de penningmeester
4. verslag van de kascommissie
5. benoeming nieuwe kascommissie
6. mededelingen over onze bezoeken aan Leiden en Wenen
7. onze komende projecten
8. rondvraag

pauze

koffie aangeboden door het bestuur

lezing met dia's over de historie van Leiden door mevrouw Drs. J.W.L. Moerman conservator van het stedelijk museum de "Lakenhal" te Leiden.

Notulen jaarvergadering 25 april 1985

De voorzitter opent de vergadering en heet een ieder hartelijk welkom, in het bijzonder de heren Venninck, Reehorst en van der Heyden (van het Gemeente Archief Den Bosch).

Voorts geeft de voorzitter een uiteenzetting van de komende manifestaties: het uitstapje naar Den Bosch, extra Vriendendag waarin het Vriendenraam door het College van Burgemeester en Wethouders zal worden onthuld. Op deze dag zullen er koren uit Haarlem, Angers en Osnabrück aanwezig zijn.

In de maand juli vindt het orgelconcours plaats, in de maand augustus is er een orgeldagtour. In september zal een concert in de kerk plaatsvinden met het N.P.O., georganiseerd door de Vrienden van het N.P.O. en de Vriendenkring. Op 5 oktober is de Bavodag die geheel in het teken van Gent zal staan. Het Koninklijk Mannenkoor uit Eupen zal in oktober in de kerk zingen.

De voorzitter deelt mede dat er twee nieuwe medewerkers bij gekomen zijn vanwege de vele werkzaamheden die in het vooruitzicht liggen. De voorzitter wenst de medewerkers van de verkooptafel, koffietafel en de rondleiders alle succes toe voor de drukke periode die zij tegemoet gaan.

De Kroniek zal in juni, september en aan het eind van het jaar verschijnen.

Het *jaarverslag* wordt zonder commentaar goedgekeurd.

Financieel verslag

Er is veel geld in reserve, omdat er veel restauraties verwacht worden.

Ter gelegenheid van het 12½-jarig bestaan van de Vriendenkring zal er naar restauratie-object gezocht worden.

Kascommissie: de Heer Reehorst meldt dat de boekhouding prima in orde is. Mw. Jonkergouw zal de kascommissie verlaten, daar de twee jaren voorbij zijn. Er wordt een nieuw lid gekozen voor 2 jaar. De vergadering besluit, na goedkeuring, de Heer J.A. van Sas deze plaats in te laten nemen.

Hierna geeft de Heer Bogaart een dialezing over de restauratie. Na deze informatie deelt de voorzitter mede dat de stichting restauratiefonds een slapend fonds zal worden. De Vriendenkring zal een onafhankelijk bestaan gaan leiden in de vorm van óf een stichting óf een vereniging. Bij de notaris zal advies worden gevraagd.

Er wordt goedkeuring gevraagd voor het restaureren van het hekwerk aan de Oude Groenmarkt. Dit wordt goedgekeurd.

Voorts wordt goedkeuring gevraagd voor het verstrekken van een garantie van f 10.000,- voor de tentoonstelling (Bavo in Beeld) in de Vleeshal. Dit wordt goedgekeurd.

Hierna geeft de Heer v.d. Heyden een dialezing over Den Bosch.

het Koninklijke Mannenkoor Eupen o.l.v. Prof H. Schoonbroodt zong. Een schitterende afsluiting van een heel bijzonder jaar voor onze Grote Kerk en Vriendenkring was dit concert zeer zeker, e.e.a. met een grote financiële bijdrage van de Rabo bank Haarlem.

De Bavo kroniek verscheen in 1985 vier keer met in het juni-nummer veel informatie over het gereedkomen van de restauratie. Wij ontvingen een gift van het "Anjerfonds" van wege onze Bavokroniek uitgave.

Het bestuur vergaderde ruim 25 keer in diverse samenstellingen over tal van zaken o.a. de bijzondere Vriendendag. Voorzitter en Penningmeester vertegenwoordigden de kring in de commissie verzetstentoonstelling en 100 jaar Oranje vorstinnen.

Diverse groepen en personen bezochten ook in 1985 onze kring, waaronder Minister Lacina, Minister van Handel van Oostenrijk, de Oostenrijkse Ambassadeur, medewerkers van de Belgische, Oostenrijkse en West-Duitse Ambassade in Nederland en Ambtenaren van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap te Brussel.

Ook in 1985 mochten wij ons verheugen in de belangstelling van de plaatselijke pers, vooral Haarlems Dagblad en medewerking van het College bij onze werkzaamheden. Ons visite kaartje zijn en blijven, de medewerkers-sters van de rondleidingen, verkoop- en koffietafel, werkelijk deze groep is niets te veel, waarvoor onze grote dank.

Gezien de vele werkzaamheden heeft het bestuur zich de medewerking weten te verwerven van de dames Dercksen en Kusters, die voor 1985 en voor de komende jaren een enorme steun voor de kring zijn.

Wie had dat 10 jaar geleden gedacht. Niemand. Thom Delleman is dit met moed en inzet allemaal begonnen en het resultaat is enorm. Wij hebben dan ook op een kleine bijeenkomst Thom Delleman tot Ere-lid van onze kring benoemd.

Wij zullen trachten voor de komende jaren de Grote Kerk en onze kring in de belangstelling te houden.

Onderstaand bieden wij U het financiële overzicht aan over het boekjaar november 1984 tot en met oktober 1985. Wij hopen U daarmee van dienst te zijn.

H. Deurloo, Penningmeester
L.G. Comet, 2e Penningmeester

Ontvangsten

Saldi 1 nov. 1984

Postgiro	f	7.346,09
Ned. Cr. Bank	"	12.323,03
Alg. Bank Ned.	"	133.001,03
Contributie	f	69.958,74
af. vooruitbet.	"	27.294,65
Schenkingen	"	2.000,—
Giften	"	1.072,75
Schenking Anjerfonds	"	2.500,—
Schenking Rabo Bank	"	1.500,—
Subsidie W V C	"	2.000,—
Opbrengst Verkooptafel	"	12.588,41
Opbrengst Koffietafel	"	1.742,90
Entree Bavo-dagen	"	4.634,15
Entree Kerkconcert 29.6.85	"	3.491,50
Entree Kerkconcert 14.9.85	"	7.165,—
Rondleidingen	"	671,25
Vriendentour	"	17.165,—
Rente	"	5.813,51
Museumkaarten	"	1.712,50
Vooruitbet. Museumkaarten	"	62,50
Div. Lezingen	"	100,—
Teveel betaald N.H. kerk verkopen	"	1.348,80
Provisie Museumkaarten	"	137,—
	f	261.040,07

Uitgaven

Vriendenraam	f	22.050,—
Schilderwerk Kerk	"	17.904,58
Bijdrage Bavo tentoonstelling	"	10.000,—
Kosten Bavo-dagen	f	35.976,32
af: BRD	f	4.493,40
Kosten Bavo Kroniek	"	14.112,69
Porti kosten	"	3.348,50
Aankopen t.w.		
Handdoeken	f	4.667,89
Draagtassen	"	2.948,52
Corr. kaarten	"	11.810,75
Div. Herv. Gem.	"	1.737,—
Tegels	"	4.560,—
Boeken Gr. Kerk	"	6.565,—
Medaillons	"	2.975,—
Theelepels	"	2.060,67
Gram. platen	"	248,—
Kantoorbehoeften	"	2.056,73
Vriendentour	"	15.693,27
Reprentatie kosten	"	1.231,20
Kosten opslag goederen	"	1.100,75
Huur Vergader ruimte	"	366,40
Vergaderkosten	"	413,15
Aankoop Schrijfmachine	"	1.190,—
Div. onkosten	"	1.079,24
Kosten kerk-concert 14.9.85	"	351,06
Museumkaarten	"	1.712,50
Saldi 31 oktober 1985		
Postgiro	"	4.771,78
Ned. Cr. Bank	"	3.348,52
Alg. Bank Ned.	"	91.253,95

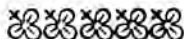
f 261.040,07

Herstel Kronen Grote Kerk Haarlem

Sinds enige weken is er een actie gestart om te trachten gelden bijeen te brengen voor de restauratie van de kronen in de kerk. Een commissie met een zeer brede samenstelling tracht de gelden bijeen te brengen voor deze noodzakelijke restauratie.

Namens het bestuur doe ik op onze leden een beroep om een steentje bij te dragen op giro no. 39 917 t.n.v. Herv. Gem. Haarlem met vermelding "Kronenactie Grote Kerk Haarlem".

J.A.H. Post.

De Bavo te boek

In 1985 verschenen er drie publikaties die elk op eigen wijze de voltooiing van de restauratie van de Grote of St.-Bavo kerk begeleidden. Als eerste was er de bijgewerkte en verfraaide editie van Delleman's "rondleiding", een handig en overzichtelijk boekje dat alle aandachtspunten van de kerk op een rij zet. Vervolgens verscheen na jarenlange voorbereiding de bronnenstudie van Corneille F. Janssen. In deze uitgave vindt de geïnteresseerde een schat aan informatie over de bouwgeschiedenis van de kerk tot omstreeks 1485. Het derde boek is meer in het bijzonder gemaakt ter gelegenheid van het gereedkomen van de restauratie, afgelopen maand juni. Het is de bundel "De Bavo te boek", uitgegeven door Joh. Enschedé en Zonen. In deze publikatie laten achttien auteurs hun licht schijnen over steeds andere facetten van de Bavo. Ze doen dat op een heldere en toegankelijke manier, maar in wisselende mate gaan ze ook wel eens dieper op de materie in, al naar gelang de aard van de auteur en de mogelijkheden van het onderwerp.

Het ontstaan van "De Bavo te boek" is begeleid door een redactiecommissie. Deze heeft bij het aanzoeken van de auteurs en het selecteren van de onderwerpen meer naar afwisseling dan naar volledigheid gestreefd. Daarom is "De Bavo te boek" niet het laatste woord in boekvorm over de Bavo geworden, niet de allesomvattende opeenstapeling van kennis omtrent deze grote, oude stadgenoot. Wat het boek wél biedt, is een veelkleurige bundel bijdragen over allerlei aspecten van de kerk, zijn geschiedenis, zijn functioneren in het dagelijks bestaan van de stad, zijn positie als brandpunt van menselijke bedrijvigheid en zijn rol als steeds weerkerend motief voor beeldende kunstenaars. Daarbij worden de geschreven bijdragen op royale wijze aangevuld door een grote hoeveelheid illustraties, in zwart en in kleur, die bij elkaar een beeld geven van de Bavo zo veelzijdig als nog niet eerder in boekvorm beschikbaar was. Waaraan toegevoegd moet worden dat de uitgekende vormgeving van Bram de Does woord en beeld op een aantrekkelijke wijze met elkaar in evenwicht heeft gebracht. Zowel de lezers als de kijkers komen met "De Bavo te boek" volop aan hun trekken.

Laten we enkele punten van het boek noemen die de aandacht extra waard zijn.

- H.E. Phaff schreef op de bijdragen van de andere auteurs een uitgebreide inleiding waarin hij op zeer beeldende wijze de grote trekken van de Bavo-geschiedenis schetst.
- De meest recente restauratie en wat die heeft bijgedragen aan onze kennis worden belicht door A.G. van der Steur, G. Lankhorst en M.A. Prins-Schimmel.
- Een adembenemende constructietekening van kap en gewelven, in een hoogst oorspronkelijk perspectief, werd bijgedragen door H.J. Scholte.
- Het artikel van P. Biesboer over de Bavo in de beeldende kunst van de 17de eeuw gaat vergezeld van een ware schilderijengalerij met vooral een schitterende reeks olieverven en tekeningen van de thans hooggewaardeerde Pieter Saenredam.
- Leden van de Historische Werkgroep Haarlem richtten zich vooral op de dagelijkse betrekkingen tussen de kerk en zijn omgeving, zoals de huisjes rondom, de inkomsten die aan de kerk toekwamen uit verschillende vormen van handel in de buurt, de gebruiken op het punt van het begraven der doden.
- Een niets aan het toeval overlatende Bavo-bibliografie wijst aan het einde van het boek de belangstellende de weg naar alles dat dieper graaft. Het is een indrukwekkend werkstuk waarvan verwacht wordt het nog geruime tijd zijn waarde zal behouden: alles wat er ooit van enig belang over de Bavo of over een van zijn aspecten geschreven is, staat erin beschreven, waar nodig met de vindplaats erbij.

Deze verschillende elementen: de uitnodigende uitvoering, de afwisselende inhoud en de doorverwijzing naar de bronnen, maken met elkaar dat "De Bavo te boek" nog een veelgevraagd en graag geraadpleegd boek zal zijn, ook wanneer we al weer lang en breed gewend geraakt zijn aan een gerestaureerde Grote of St.-Bavo kerk.

De Bavo te boek; bij het gereedkomen van de restauratie van de Grote of St.-Bavo kerk te Haarlem, uitgegeven door Joh. Enschedé en Zonen, 1985, 192 pagina's op formaat 19 x 29 cm, 44 kleuren- en 92 zwartwitillustraties, prijs f 39,50.

Werkgroep nationale- en internationale contacten i.o

In de taakverdeling binnen het bestuur van de "Vriendenkring" heeft de voorzitter de contacten te onderhouden met diverse instellingen en personen in binnen- en buitenland. Gezien de vele mogelijkheden gaat dat steeds meer tijd vragen.

In de komende maanden zal e.e.a. zeker meer uitgebreid gaan worden door de contacten met o.a. België, Oostenrijk en West-Duitsland.

Daarom heeft de voorzitter hulp nodig, wij dachten aan ongeveer 6 leden van onze kring, welke in een werkgroep plaats willen nemen om de lopende en komende werkzaamheden mede zouden willen ondersteunen.

Gaarne Uw *schriftelijke* reacties aan het adres van de voorzitter voor 20 mei a.s.

Voor Uw hulp en inzet staat geen vergoeding, wel eventuele porto- en reiskostenvergoeding. Het is dankbaar werk om onze Bavo en Haarlem in de belangstelling te houden.

J.A.H. Post
van Kinsbergenstraat 50
2014 DJ Haarlem

Het bestuur.

STADSORGELCONCERTEN 1986

Openingsorgelconcert in serie stadsorgelconcerten op dinsdag 20 mei a.s. 20.15 uur. door de heer Piet Kee, hierna iedere dinsdag van 10.15 - 21.15 uur tot en met 14 oktober, alsmede iedere donderdag van 19 juni tot en met donderdag 4 september a.s. van 15.00 - 16.00 uur in de Grote St.-Bavo kerk te Haarlem.

Informatie: afdeling Culturele zaken op het Stadhuis van Haarlem Mevrouw E.L.S. Hendrikse telefoon 023-171213.

Samenstelling Bavo Kroniek
van Deventerstraat 79
2035 AC Haarlem

BAVO KRONIEK

Voorzitter J.A.H. Post, van Kinsbergenstraat 50, 2014 DJ Haarlem,
Secretariaat J.H. Broek Roelofs, Zeelandlaan 72, 2101 TP Heemstede, tel. 023 - 28 96 79
Penningmr. H. Deurloo, Hyacinthenlaan 26 rd, 2015 BD Haarlem, tel. 023 - 32 64 14
Postrekening Vrienden van de Grote Kerk: 36 18 800

Beste Vrienden en Vriendinnen

Op een korte termijn reeds de tweede kroniek van 1986. Doch ook één met weer een aantal bijzondere manifestaties. In 1985 is in een Wenen een grote tentoonstelling gehouden met als titel "Droom en Werkelijkheid". Van deze fraaie tentoonstelling is een fototentoonstelling gemaakt welke op vrijdag 23 mei a.s. om 11.00 uur zal worden geopend door Zijne Excellentie Dr Franz Weidinger, Ambassadeur van Oostenrijk te Den Haag.

De tentoonstelling is te zien in de kloostergang van het Stadhuis te Haarlem van maandag tot en met vrijdag van 9.00-16.30 uur. Deze tentoonstelling is door de Regering te Wenen aan de Oostenrijkse Ambassadeur aangeboden en komt het eerst naar Haarlem, gaat dan naar Amersfoort en vervolgens naar de Koninklijke Bibliotheek te Den Haag. Daarna zal de tentoonstelling naar Amerika gaan. Haarlem heeft dus de primeur. Wij prijzen ons bijzonder gelukkig deze tentoonstelling te kunnen laten zien.

De tentoonstelling is te bezichtigen van 23 mei tot en met 6 juni a.s.

Ongeveer 25-30 instellingen zijn hard bezig om op vrijdag 20 en zaterdag 21 juni a.s. een grote manifestatie in de binnenstad van Haarlem te organiseren. Natuurlijk is onze kring daar actief bij betrokken, doch ook het Gemeente Bestuur, de Provincie Noord Holland, City Haarlem, Musea en vele anderen. Het Stadhuis is zaterdag 21 juni te bezichtigen, er is muziek en koorzang en er zal een manifestatie in de Grote kerk plaatsvinden. Onze kring heeft namelijk een ink bedrag ter beschikking gesteld voor de restauratie van een schilderij, voorstellende de Grote of St.-Bavo Kerk. Het schilderij is eigendom van de Hervormde Gemeente Haarlem en men vermoedt dat het schilderij omstreeks 1493 is geschilderd door Geerten van Sint Jan. De restauratie vindt plaats in het Frans Hals Museum onder leiding van Mevrouw Grevenstein. Daarnaast vindt er een historisch onderzoek over het paneel plaats. In de kroniek van augustus a.s. zullen over het paneel enkele deskundigen uitvoerig informatie geven. Voor het juiste tijdstip van de manifestatie en wie het paneel namens U zal "onthullen" verwijs ik U naar de dag- en weekbladen van half juni a.s.

Gaarne roep ik U op om in grote getalen naar de Grote Kerk en hartje Haarlem te komen op de komende manifestaties.

J.A.H. Post
Voorzitter

A G E N D A

<i>Vrijdag 23 mei</i> <i>11.00 uur</i>	<i>Stadhuis Haarlem</i> <i>Opening tentoonstelling Wenen 1900</i>
<i>Dinsdag 27 mei</i> <i>19.00 uur</i> <i>20.15 uur</i>	<i>Hotel Die Raeckse</i> <i>jaarvergadering</i> <i>lezing over Leiden</i>
<i>Woensdag 4 juni</i>	<i>Doopsgezinde gemeente Haarlem</i> <i>lezing "Wenen 1900"</i>
<i>Zaterdag 7 juni</i>	<i>Dagtocht Leiden</i>
<i>Vrijdag/Zaterdag</i> <i>20 en 21 juni</i>	<i>Hartje Haarlem</i>

"Vrienden van de Grote Kerk te Haarlem"

Reeds verscheidene jaren geleden hebben koren uit Oostenrijk in de Grote Kerk van Haarlem concerten gegeven, en als Ambassadeur van Oostenrijk doet het mij bijzonder veel genoegen dat deze traditie, na een lange onderbreking, weer opgepakt wordt door middel van een gastoptreden van de "Imster Liederkrantz" in de Grote Kerk. Ik wil in het bijzonder de "Vrienden van de Grote Kerk" bedanken voor dit initiatief.

Dit is echter niet de enige Oostenrijkse manifestatie die de "Vrienden van de Grote Kerk te Haarlem" mogelijk heeft gemaakt: Vanaf 23 mei 1986 zal in de kloostergang van het Stadhuis, in opdracht van het Ministerie van Buitenlandse Zaken van Oostenrijk, de fototentoonstelling "Kunst in Wenen rond 1900" te zien zijn, samengesteld door bekende kunsthistorici.

Deze tentoonstelling bestaat uit reproducties van o.a. objecten en schilderijen die bij de tentoonstelling "Droom en Werkelijkheid" in het voorjaar in het Weense Künstlerhaus gepresenteerd werd en die dit jaar in het "Centre Pompidou" in Parijs getoond werden. Het buitengewone succes van deze Weense tentoonstelling gaf de aanzet tot een nu reeds voltooide fotodocumentatie, die in de gehele wereld tentoongesteld zal worden.

In Haarlem zal zij voor het eerst getoond worden en zal daarmee zozegd haar wereldpremière beleven. Ik hoop dat deze tentoonstelling de belangstelling en een vriendelijk ontvangst bij de kunstkeners in de Stad Haarlem zal vinden.

Dr Franz Weidinger
Ambassadeur van Oostenrijk
te Den Haag

"Kunst in Wenen rond 1900"

De grote belangstelling die vooral in de laatste jaren voor de Oostenrijkse kunst en cultuur van de eeuwwisseling getoond werd, en dat zich o.a. ook in de grote successen van de desbetreffende tentoonstellingen in Ventië (le arti a Vienna, 1984) en Wenen (Traum und Wirklichkeit, 1985) manifesteerde, heeft het Ministerie van Buitenlandse Zaken van Oostenrijk doen besluiten een documentatie-tentoonstelling over dit thema samen te stellen. Deze tentoonstelling heeft tot doel om als "zwerftentoonstelling" in vele landen over de gehele wereld gepresenteerd te worden. Op grond van dit doel moet deze tentoonstelling makkelijk te transporteren zijn en naar verhouding een kleine omvang hebben. Op grond hiervan koos men voor een fototentoonstelling. Ook wat het thema betreft moest een zekere keuze gemaakt worden. Terwijl de grote tentoonstellingen in Venetië, Wenen en in Parijs zich met de kunst en cultuur van Wenen van de laatste decennia van de monarchie tot het einde van de Eerste Republiek bezighouden, concentreert de fototentoonstelling zich op de kunst in Wenen rond 1900.

Dit was een zeer vruchtbare periode voor de artistieke ontwikkeling. Wenen had toendertijd met de Jugendstil de kunst nieuwe belangrijke impulsen gegeven. De fototentoonstelling moet nu voorbeelden uit de wereld van de Weense Jugendstil in haar samenhang tonen, hoe men een kunstliefhebber van die tijd aantreffen kon. De nieuwe kunststijl gaf in toenemende mate vorm aan het beeld van de stad, werd op tentoonstellingen vertegenwoordigd, de zalen werden in deze stijl ingericht, en zorgde voor stroming in de mode in de verschillende gebieden.

Deze stijl was in privé-vertrekken van kunstateliers, in villa's en woningen van welgestelde mensen te vinden, die hun woonruimte door kunstenaars lieten ontwerpen. Onze fototentoonstelling toont zowel voorbeelden uit de architectuur en de staatsinrichting in het groot, als ook inrichtingsvoorwerpen die artistiek gevormd zijn en interieurs van huizen en woningen, en tenslotte kunstvoorwerpen in nauwere zin zoals schilderijen en illustraties. Onder de kunstenaars, wiens werk hiervoor getoond wordt, vinden wij de bekendste namen, zoals Otto Wagner, Josef Hoffman, Kolo Moser en Adolf Loos. De kleine fototentoonstelling kan natuurlijk geen volwaardige vervanging voor een representatieve presentatie van deze kunst- en cultuurtijdperk in een groot museum zijn. Zij moet meer mogelijkheden voor een vaste oriëntering scheppen en aansporingen tot een verdere bezigheid met de getoonde kunst deze richting bieden.

Dr Michael Stigelbauer
Oostenrijkse Ambassade
Den Haag

"Wenen 1900"

Op woensdag 4 juni a.s. zal de heer H. Peeters, docent geschiedenis in Arnhem, voor onze kring een lezing houden met film en dia's, met als onderwerp "Bouwgeschiedenis en kunst in Wenen rond 1900".

De lezing wordt gehouden in een der zalen van de Doopsgezinde gemeente Haarlem, ingang Frankestraat aanvang 20.00 uur.

Wij nodigen U uit deze lezing bij te wonen, welke gehouden wordt in het kader van de fototentoonstelling in de kloostergang van het stadhuis Haarlem.

Het Bestuur

Haarlem houdt open stad

Vrijdag en Zaterdag 20 en 21 juni 1986

De Haarlemse binnenstad zal twee dagen één groot open huis zijn, bruisend van Haarlemse activiteiten met zijn hoogtepunten op Zaterdag 21 juni.

Activiteiten georganiseerd door de "City Vereniging Haarlem" in samenwerking met de gemeente en vele culturele instellingen.

De Haarlemse ondernemers zullen zich presenteren door in de binnenstad een groots marktfestijn te houden, gemêleerd met activiteiten zoals: modeshows, wijnproeverijen, poppenkastspelers en goochelaars, etc.

De culturele instellingen houden open huis en presenteren zich ook via buitenoptredens met: muziek, pop zowel als klassiek, toneel en mime. Tevens geven zij informatie over hun programma's.

In Teylers en Frans Halsmuseum zullen speciale activiteiten plaatsvinden.

De jaarlijkse Kunstmarkt zal zich zaterdag presenteren op de Proveniershof.

Het gerestaureerde Stadhuis is zaterdag voor publiek toegankelijk; er zullen rondleidingen zijn en een tentoonstelling.

In de Grote of St.-Bavo Kerk op de Grote Markt zullen ook allerlei bijzonderheden plaatsvinden.

Deze gezamenlijke presentatie, om Haarlem te promoten, is een unicum in ons land.

Namens de Promotie Commissie,
Eiske Henneman.

"PROGRAMMA ORGELBESPELINGEN 1986"

dinsdag 20 mei	20.15 uur	Piet Kee (Stadsorganist)
dinsdag 27 mei	20.15 uur	Bernard Bartelink
dinsdag 3 juni	20.14 uur	Bram Beekman
dinsdag 10 juni	20.15 uur	Ewald Kooiman
dinsdag 17 juni	20.15 uur	Jan Jansen
donderdag 19 juni	15.00 uur	Piet Kee
dinsdag 24 juni	20.15 uur	Ton Koopman
donderdag 26 juni	15.00 uur	Piet Kee

dinsdag 1 juli

* Haarlem. Grote of St.-Bavokerk, 20.15 uur. Openingsconcert. Internationaal Orgelfestival Haarlem. Markusvokalensemble Stuttgart o.l.v. Manfred Schreier. Piet Kee-orgel. Progr. Bruckner e-moll mis; Messiaen: orgelwerken, "Couleurs de la cité céleste" (voor blaasinstrumenten, piano, slagwerk o.m. marimba, xylofoon, xylomarimba). f 15,-.

woensdag 2 juli

* Haarlem. Grote of St.-Bavokerk, 20.15 uur. Deelnemers Internationaal Improvisatieconcours: Henk W. Luljmes (Nederland), winnaar 1985, Jaroslav Tuma (Tsjechoslowakije), Ronald E. McKean (U.S.A.) en Winfried Enghardt (W-Duitsland). f 7,50.

donderdag 3 juli

* Haarlem. Grote of St.-Bavokerk, 20.15 uur. Internationaal Improvisatieconcours. f 8,50.

vrijdag 4 juli

- * Haarlem. Grote of St.-Bavokerk, 20.15 uur. Concert door de juryleden: William Albright (U.S.A.), Peter Planayavsky (Oostenrijk) en Xavier Darasse (Frankrijk). f 8,50.

zondag 6 juli

- * Amsterdam. Nieuwe Kerk, 16.00 uur. Bernard Winsemius. f 7,50.

maandag 7 juli

- * Haarlem. Stadhuis (Gravenzaal), 20.15 uur. Clavecimbelconcert door Glenn Wilson. Gratis.

dinsdag 8 juli

20.15 uur. Piet Kee.

woensdag 9 juli

- * Haarlem. Nieuwe Kerk, 20.15 uur. Koor "Groningse Bachvereniging" o.l.v. Rein de Vries. Progr.: J.S. Bach. f 8,50.

donderdag 10 juli

Haarlem. Grote of St.-Bavokerk, 15.00 uur. Martin Haselböck (Oostenrijk). Gratis.
Oosthuizen. Ned. Herv. Kerk, 20.30 uur. Ton Koopman. f 7,50.

vrijdag 11 juli

- * Haarlem. Grote of St.-Bavokerk, 20.15 uur. Eigentijdse muziek. Zsigmond Szathmáry (W.-Duitsland). f 7,50.

zaterdag 12 juli

- * Haarlem. Grote of St.-Bavokerk, 20.15 uur. "Neue Vokalisten Stuttgart" o.l.v. Manfred Schreier. Progr.: Eigentijdse muziek. f 10,-.

zondag 13 juli

- * Amsterdam. Nieuwe Kerk, 16.00 uur. Hans Haselböck (Oostenrijk). f 7,50.

dinsdag 15 juli

20.15 uur Daniël Roth (Frankrijk).

woensdag 16 juli

- * Leiden. Hooglandse Kerk, 20.30 uur. Ewald Kooiman. f 7,50.

donderdag 17 juli

15.00 uur. Jos van der Kooy.

vrijdag 18 juli

- * Haarlem. Nieuwe Kerk, 20.15 uur. Harald Vogel (W.-Duitsland). f 7,50.

zaterdag 19 juli

- * Haarlem. Waalse Kerk/St.-Bavokerk, 19.30/20.15 uur. Deelnemers aan de Internationale Zomeracademie voor Organisten Haarlem. Gratis.

dinsdag 22 juli 20.15 uur Piet Kee

donderdag 24 juli 15.00 uur Piet Kee

dinsdag 29 juli 20.15 uur Jan Raas

donderdag 31 juli 15.00 uur Dick Koomans

dinsdag 5 augustus 20.15 uur Albert de Klerk

donderdag 7 aug. 15.00 uur Henk G. van Putten

dinsdag 12 augustus 20.15 uur Kei Koiko (Japan)

donderdag 14 aug. 15.00 uur Albert J. Roelofs en Ton Reynaerts

dinsdag 19 augustus 20.15 uur Gillian Weir (Engeland)

donderdag 21 aug. 15.00 uur Leo van Doeselaar

dinsdag 26 augustus 20.15 uur Jos Wielakker

donderdag 28 aug. 15.00 uur Bert Makker

dinsdag 2 september 20.15 uur Bas de Vroome

donderdag 4 sept. 15.00 uur Dorthy de Rooij

dinsdag 9 september 20.15 uur Masahi Susuki (Japan)

vrijdag 12 september

Haarlem. Grote of St.-Bavokerk, 20.15 uur. Concert in het kader van de "Internationale Gaudeamus Muziekweek". Progr.: Eigentijdse orgelmuziek door Klass Hoek.

dinsdag 16 sept. 20.15 uur Piet Kee

dinsdag 23 sept. 20.15 uur Bernard Winsemius

dinsdag 30 sept. 20.15 uur Marco bij de Vaate

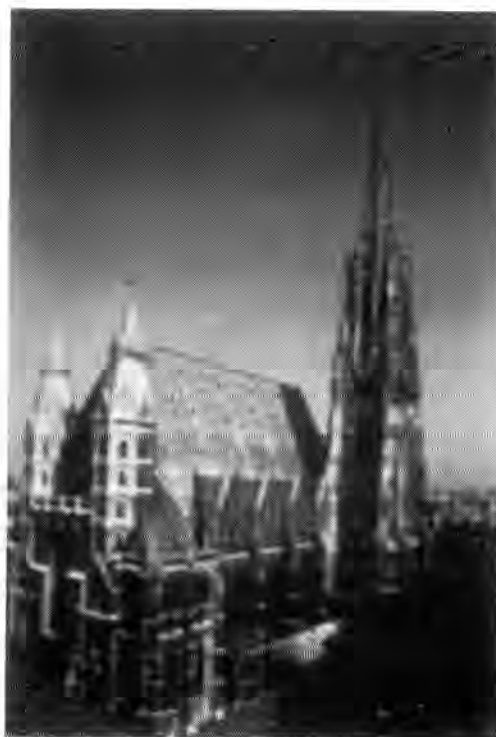
dinsdag 7 oktober 20.15 uur Klaas Bolt

dinsdag 14 oktober 20.15 uur Piet Kee

- * Deze concerten zijn georganiseerd door de Stichting Internationaal Orgelconcours in het kader van het Internationaal Orgelfestival Haarlem.

De concerten worden hetzij anders vermeld gegeven in de Grote of St.-Bavokerk te Haarlem, toegang gratis.
Toegang Oude Groenmarkt (zuiden-portaal).

Nadere informatie: Afdeling Culturele Zaken, Stadhuis – tel.: 023-17 12 13.

Per abuis is de foto Stephansdom in Bavo Kroniek no.1 verkeerd geplaatst.

BAVO KRONIEK

Voorzitter J.A.H. Post, van Kinsbergenstraat 50, 2014 DJ Haarlem,
Secretariaat J.H. Broek Roelofs, Zeelandlaan 72, 2101 TP Heemstede, tel. 023 - 28 96 79
Penningmr. H. Deurloo, Hyacinthenlaan 26 rd, 2015 BD Haarlem, tel. 023 - 32 64 14
Postrekening Vrienden van de Grote Kerk: 36 18 800

Zaterdag 27 september 1986. Vriendentour Leiden.

Onze tweede dagtocht naar de fraaie stad Leiden op zaterdag 27 september a.s.

Hoewel het op 7 juni j.l. echt heel erg regende hebben de 150 deelnemers genoten van de dag en de sfeer op deze dag was heel goed.

Ook voor deze tocht heeft het stadsbestuur van Leiden er weer veel werk aan besteed om de dag te doen slagen. De bezoeken aan de Lakenhal en de beide kerken staan weer op het programma. In de Lakenhal kunt U vrij rondwandelen.

In de Hooglandse kerk zal er een uitleg worden gegeven door de heer Brons jr. en orgelbespeling door de heer Brons sr.

In de fraaie Pieterskerk wordt een korte muziekuitleg gehouden waar ook het beroemde Hagerbeer orgel te horen zal zijn.

De kosten voor deze dag zijn f 35,- per persoon, inclusief koffie op de heenweg, een drankje op het einde van de dag en alle andere kosten zoals entree- en rondleidingskosten.

Niet inbegrepen is de lunch.

Gaarne zien wij Uw reservering op postgiro 37.18.800 t.n.v. "Vrienden van de Grote Kerk te Haarlem" tege- moet.

Wilt u erbij vermelden "VRIENDENTOUR".

Reservering en betaling dienen binnen te zijn vóór 20 september a.s.

namens de reisleiders
J.A.H. Post

contactadres:

de heer H. Deurloo
Hyacinthenlaan 26 rd

Haarlem. Telefoon: 023- 326414 of

023- 240247 (heer L. Cornet)

PROGRAMMA

08.00 uur Vertrek van het Stationsplein Haarlem
koffiepauze in Noordwijk

10.30 uur 1e rondleiding Stadhuis
1e bezoek Lakenhal

11.45 uur 2e rondleiding Stadhuis
2e bezoek Lakenhal

13.45 uur bezoek aan de Hooglandse kerk met uitleg
door de heer J.C. Brons en orgelbespeling
door de heer J.J. Brons

15.00 uur bezoek aan de Pieterskerk
met muziekuitleg

17.15 uur vertrek parkeerplaats Molen de Valk
waarna borrel te Sassenheim

19.00 uur aankomst Stationsplein Haarlem

Wenen van 20 tot en met 29 oktober 1986

Na onze eerste oproep in de Kroniek van april j.l. hebben zich 36 leden aangemeld voor deze bijzondere reis. Wij prijzen ons gelukkig dat de 10-daagse reis nu zal doorgaan.

Op maandag 15 september a.s. zal Mevrouw Gout van het Oostenrijkse Verkeersbureau een informatie-avond geven voor de groep.

In samenwerking met de Ambassade van Oostenrijk en VVV Wenen ben ik druk bezig met de voorbereiding van deze reis, waarbij de heer Deurloo een grote steun is.

Voor de muziekavond te weten een operette-voorstelling hebben vrijwel alle deelnemers zich aangemeld.

Op de heenweg overnacht de groep in Eching en op de terugreis in Würzburg. In Wenen zal de groep in het Tourhotel verblijven.

Dit hotel ligt op ca 20 minuten van het centrum. De kamers zijn voorzien van bad, toilet, radio, telefoon en tv. Verder zal er in prima restaurants geluncht worden.

De prijs bedraagt f 1.110,-. Indien U mee wilt, dan is dat nog mogelijk doch beslis snel, er zijn nog enkele plaatsen en vóór 15 september a.s. moet alles gereed zijn.

Contactadres is de heer Deurloo. Tel. 023 - 326414 en/of de heer Cornet. Tel. 023 - 240247

Uw reisleader,
J.A.H. Post

Beste Vrienden en Vriendinnen,

Alweer de kroniek voor de Bavodag 1986. Hopelijk heeft U een goede vakantie gehad en bereidt U zich voor om de komende maanden weer tal van activiteiten bij te gaan wonen.

In de maand september gaan tal van bestuurlijke activiteiten van start onder meer de werkgroep binnen- en buitenlandse contacten, de informatie-avond voor de groep die naar Wenen gaat en vangen de vergaderingen van de overleggroep "Haarlem" weer aan; in deze groep zitten tal van organisaties uit Haarlem e.o. en wij trachten met elkaar een zo breed mogelijk programma in Haarlem te coördineren. Een belangrijke groep hierin is City Haarlem en wij verheugen ons erop met deze groep Haarlem en de Grote Kerk te promoten.

Het bezoek van de Minister-President en de gehele 21e juni j.l. zijn een groot succes geworden, alles liep voorbeeldig. Vele duizenden bezoekers waren in de kerk. Kunt U zich voorstellen dat er mensen uit Haarlem waren die voor het eerst van hun leven in onze Grote Kerk waren? Daarom hebben medewerkers en bestuur juist veel plezier aan deze dagen beleefd om de Grote Kerk in zijn pracht aan alle burgers van Kennemerland te laten zien. Hopelijk komen er nog veel van deze dagen.

In de zomermaanden heeft het bestuur zich gebogen over enige projecten van onze kring voor de jaren 1987 - 1990. Brieven aan de Kerkvoogdij zijn verstuurd om met een werkgroep te starten om e.e.a. met WVC en de andere overheidsinstellingen te gaan bespreken; de heer Deurloo en ik vertegenwoordigen onze kring. Hopelijk kunnen wij in de november-uitgave al wat meer aan U mededelen.

Ook met de directeur van het Frans Halsmuseum zijn besprekingen aan de gang, o.a. over enige bezoeken van onze leden met rondleidingen in het zo mooie museum; deze middagen willen wij met enige lezingen doen voorafgaan.

Diverse instellingen willen met ons samenwerken voor het organiseren van tentoonstellingen. Wij wilden graag komen tot een tentoonstelling uit de DDR en Bulgarije.

Eind september zal ons tweede bezoek aan Leiden plaatsvinden en dan 4 oktober is de Bavodag 1986. Enige bekenden voor onze kring zullen op deze dag weer belangeloos hun muzikale kunnen ten gehore

brengen, U moet toch zeker het orgel komen beluisteren en voor de samenzang zingt het bekende koor Nel Tempo.

In oktober gaat een groep naar Wenen. Het wordt een druk programma met o.a. bezoeken aan diverse instellingen en een bezoek aan de operette. Hopelijk kunt U in 1987 eens met ons mee.

In de november uitgave van onze kroniek hoop ik op enige onderwerpen van het winterseizoen terug te komen.

Allemaal tot ziens op de Bavodag 1986 op zaterdag 4 oktober a.s.

J.A.H. Post
voorzitter

Bavo-dag 1986

Gaarne nodigen wij U uit voor de Bavo-dag op zaterdag 4 oktober 1986 in de Grote of St.-Bavo Kerk te Haarlem.

Op deze Bavo-dag zal het orgel een centrale plaats innemen. Het was de bedoeling dat de Ambassadeur van West-Duitsland te Den Haag deze dag zou openen, doch vanwege de uitnodiging van Hare Majesteit de Koningin aan diverse staatshoofden o.a. West-Duitsland om in Zeeland een manifestatie bij te wonen, is dit niet mogelijk.

Het echtpaar Von der Gablentz heeft veel bijgedragen aan de goede verhoudingen tussen de Ambassade en de Nederlandse bevolking, wij hopen dan ook dat er nog een mogelijkheid zal zijn om hen in de kerk te ontvangen.

Enige bekende organisten werken aan deze dag mee. Er worden twee rondleidingen gehouden en natuurlijk zijn onze bekende koffie- en verkooptafel weer aanwezig.

Met deze Bavo-dag sluiten wij ons Vriendenseizoen af, enige dagen later gaat de fa. Brink & Van Keulen starten met de restauratie van de kronen. Komt U deze dag toch even kijken naar de twee reeds gerestaureerde kronen in het koor en naar de nog te restaureren kronen. De Vriendenkring heeft een bijdrage van f 5.500,- gegeven aan deze restauratie. Dit geld is bestemd voor de twee kronen naast de kansel en één der kleine lampen op de Burgemeestersbank. Op deze dag heeft U tevens de gelegenheid om het gerestaureerde schilderij te bekijken welke op 21 juni j.l. door onze Minister-President is onthuld.

Al met al reden genoeg om op 4 oktober a.s. naar de Grote Kerk te komen. Neem Uw Vriendenkaart mee, dan heeft U gratis toegang. Niet leden betalen f 1,50 pp.

Tot zaterdag 4 oktober a.s.!

Het Bestuur

Sander van Marion

Sander van Marion werd in 1938 geboren en stamt uit een niet-muzikale familie. Hij kreeg zijn muzikale opleiding o.a. aan het Koninklijk Conservatorium te 's-Gravenhage.

Sander van Marion neemt een geheel eigen plaats in onder de nederlandse organisten en gaat, zelfs in het buitenland, steeds grotere bekendheid genieten.

Karakteristiek zijn zijn registerkeuze, boeiend door steeds wisselende klankkleuren, zijn lichte, sprankelende speeltrant, die men soms "leggiero" heeft genoemd en zijn groot improvisatietalent, waarin gevoel en sfeer een belangrijke rol spelen.

Sander van Marion is vaste organist in de Bethelkerk te Scheveningen, waar twee orgels tegenover elkaar staan opgesteld. Het Hoofd- en Koororgel kunnen zowel afzonderlijk als samen, in stereo, klinken.

Het Koororgel is echter ook met een aparte speeltafel te bespelen. Ook als componist is Sander van Marion bezig naam te verwerven. Steeds meer orgel- en koorwerken verschijnen van zijn hand, terwijl ook bundeltjes met kinderliedjes zijn uitgegeven.

Daarnaast heeft hij ook werken van oude meesters, die hij gevonden heeft in de muziekbibliotheek van het klooster in Einsiedeln, Zwitserland, bewerkt en voor uitvoering gereed gemaakt.

Sander van Marion is dirigent van enkele oratoriumverenigingen en mannenkoren, met welke hij regelmatig tournee's naar het buitenland maakt. Deze koren leidt en inspireert hij op de muzikale wijze, die hem zo eigen is. Een groot aantal l.p.'s, waaronder drie gouden platen, illustreert zijn muzikaal creatieve natuur, want Sander van Marion weet door de liefde voor zijn vak en zijn groot talent telkens weer een groot publiek te boeien. De Minister van Cultuur heeft Sander van Marion onderscheiden met de Zilveren Erepenning bij gelegenheid van zijn 25-jarig jubileum als toonkunstenaar in 1981.

Joop Brons - Leiden

Mijn eerste orgellessen kreeg ik van Piet Uiterlinden, destijds organist van de Hooglandse kerk, later studeerde ik privé bij de organist van de Pieterskerk, Adriaan Blankenstein. Mijn eerste organistenaanstelling was die van de Bethlehemkerk in Leiden in 1953, vroeger genoemd de Kooikapel.

In 1960 werd ik organist van de Hooglandse kerk en in 1969 tevens leider van het koor van deze kerk, de "Leidse Cantorij", waarmee ik jaarlijks verschillende concerten geef. Na Blankenstein heb ik ook nog enige tijd lessen ontvangen van Bernard Bartelink. Indirect, n.l. via de wekelijkse lunchpauzeconcerten die ik in de Hooglandse kerk organiseer, waar uitsluitend begaafde conservatoriumleerlingen optreden, heb ik bijzonder veel opgestoken van de top van de Nederlandse orgelpedagogen en ook van mensen zoals Harald Vogel. Zelf geef ik voornamelijk concerten in de Leidse regio, maar ook wel daarbuiten. Zo heb ik onlangs nog een vrijdagmiddagconcert gegeven in de St. Paul's in Londen, een onvergetelijke ervaring!

Behalve organist van de Hooglandse kerk ben ik tevens waarnemend organist (beheerder) van de Pieterskerk.

Ik heb twee grammofoonplaten ("solo lp's") gemaakt en aan een aantal andere meegewerkt. Tot slot vermeld ik nog dat ik in 1928 ben geboren en uit een muzikaal gezin afkomstig ben.

Vrouwenkoor Nel Tempo

Het Vrouwenkoor Nel Tempo werd opgericht op 3 november 1983. Circa 45 vrouwen zingen onder leiding van Leny van Schaik een gevarieerd repertoire van klassiek (Brahms, Monteverdi, Purcell), close-harmony tot smartlap en meezinger.

Het koor treedt regelmatig op in tehuizen, cafe's, concertgebouw en kerk.

Op 3 november 1985 werd het eerste openbare concert gegeven - samen met het Haarlems Kamerkoor - in de Lutherse kerk te Haarlem.

Op uitnodiging van de Rotary-club Haarlem gaf Nel Tempo in juni j.l. een concert in de Grote of St.-Bavo Kerk op de Bavo-dag voor ouderen.

De naam Nel Tempo betekent: in de maat.

Op het concert van 4 oktober a.s. zullen werken gezongen worden van o.a. Schütz, Mendelssohn, Fauré. Koordirigente Leny van Schaik is geen onbekende in de Haarlemse zangwereld.

Heel wat Haarlemmers (6 koren!) - van jong tot oud - zingen onder haar inspirerende leiding het hoogste lied!

Vakantiekoor

Afgelopen zomer hebben 40 koorzangers uit het hele land een weeklang met elkaar gezongen. Deze week werd gehouden in "Bovendonk", een voormalig seminarie met kapel, gebouwd rondom een prachtige tuin, in de buurt van Breda.

De dirigent was Cees Rotteveel, ondermeer bekend als dirigent van het Nederlands Studenten Kamerkoor en het Hollands Vokaal Ensemble.

Hoewel de zangers afkomstig waren uit alle delen van het land - van Uithuizermeeden tot Oostvoorne - was Haarlem sterk vertegenwoordigd met 12 deelnemers. Dit dankzij het feit dat het hele gebeuren via Haarlems initiatief tot stand was gekomen.

De Bavo-dag is voor dit Vakantiekoor een prachtige gelegenheid om enkele werken, die tijdens de koorweek werden ingestudeerd (6 repetities per dag!) te laten horen, o.a. Purcell, Verdi, Escher.

De Bavo-dag zal worden afgesloten met samenzang door het publiek met medewerking van Nel Tempo en het Vakantiekoor.

Dit alles met begeleiding van organist Piet de Jong.

Programma voor de Bavo-dag 4 oktober 1986

1. Fanfare in A Antonio Soler 1729 - 1783
2. Allegro-cantabile
(uit symph. 5) Charles-Marie Widor
1844 - 1937
3. Variaties over:
"Vater unser im
Himmelreich"
(uit sonate 6) Felix Mendelssohn
1809 - 1847
4. Improvisatie Sander van Marion

Programma Joop Brons

werken van Cornelis Schuyt, organist van de Pieters-
kerk rond 1600. Dit is erg
leuke en zeer zelden ge-
speelde muziek.

werken van Boyce

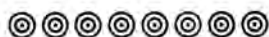
werken van Walther

werken van Buxtehude

Pieter de Jong

Pieter de Jong studeerde orgel bij Jacob Bijster en
Simon C. Jansen. Sedert 30 jaar is hij als organist
verbonden aan de Immanuelkerk in Haarlem-Noord.
Voorts is hij vooral in Haarlem en omgeving een zeer
bekende Koordirigent (jaarlijks leidt hij de traditionele
Volkskerstzang in het Concertgebouw te Haarlem.)
Ook als begeleider, zowel orgel als piano, heeft hij een
uitstekende naam verworven, mede door zijn mede-
werking aan diverse grammofoonplaten.

- 10.00 uur opening door de voorzitter van de Vrien-
denkring

daarna orgelconcert door Sander van
Marion met werken van o.a. Soler en
Mendelssohn.
- 11.00 uur rondleiding
- 12.00 uur concert door Joop Brons met werken van
o.a. Schuyt en Buxtehude.
- 14.00 uur rondleiding
- 15.00 uur kooruitvoering door "Nel Tempo" en het
"Vacantiekoor" met werken van Purcell,
Verdi en Escher.
- 16.00 uur Samenzang met aan het orgel Piet de
Jong.

BAVO KRONIEK

Voorzitter J.A.H. Post, van Kinsbergenstraat 50, 2014 DJ Haarlem,
Secretariaat J.H. Broek Roelofs, Zeelandlaan 72, 2101 TP Heemstede, tel. 023 - 28 96 79
Penningmr. H. Deurloo, Hyacinthienlaan 26 rd, 2015 BD Haarlem, tel. 023 - 32 64 14
Postrekening Vrienden van de Grote Kerk: 36 18 800

Beste Vrienden en Vriendinnen,

Alweer de laatste kroniek van 1986; door alle werkzaamheden in dit jaar, gedaan door medewerkers en bestuur, is het omgevlogen.

Het onthullen van het wapenbord Van Zanen door de heren Enschedé, het schilderij door onze Minister President op Haarlem Open Stad onthuld, de Bavodag, de koorzang uit Imst en de vele bezoekers hebben Haarlem en de kerk in de publiciteit gebracht.

Het bestuur is zeer verheugd dat met medewerkers van het Stadhuis en City Haarlem en vele andere instellingen, zo een goede samenwerking is ontstaan. Reeds geruime tijd werkt een commissie aan het coördineren van manifestaties in Haarlem, ook in 1987 zal getracht worden op dezelfde wijze voort te gaan. Aan onze kring zal het niet liggen om de Grote kerk en Haarlem in het bijzonder te promoten.

In samenwerking met het Frans Halsmuseum zal in januari a.s. de mogelijkheid bestaan via een rondleiding kennis te maken met het museum. Wij zijn de directie en de dames Grevenstein en Zetteler erkentelijk voor deze mogelijkheid. Daarnaast zal mevrouw Zetteler nog een lezing over Frans Hals voor onze kring houden.

Een werkgroep bestaande uit twee leden van de kerkvoogdij, een vertegenwoordiger van de Gemeente Haarlem en twee bestuursleden van de Vriendenkring zullen spoedig aan het werk gaan om begin 1987 voorstellen aan het bestuur van de kring te doen voor enige grote restauratie-projecten.

Na de toch geslaagde bezoeken aan Leiden ben ik reeds bezig voor het bezoek van 1987, welke aan Leeuwarden gebracht zal worden.

Gezien de belangstelling voor reizen naar steden en landen is het bestuur van mening dat één keer per jaar ook een reis van enige dagen zeker op zijn plaats is; begin 1987 komt het bestuur met een voorstel.

Met het Notariskantoor Bijlholt zijn wij druk bezig onze kring een rechtszekerheid te geven. U heeft daartoe reeds een brief ontvangen.

Drie bestuursleden, te weten Mevrouw Schreuder en de heren Bogaart en Speelman hebben om persoonlijke redenen hun bestuurslidmaatschap opgezegd. Hoewel het ons zeer spijt willen wij hun besluit respecteren. De heer Speelman is 11 jaar bestuurslid geweest en mevrouw Schreuder en de heer Bogaart beiden 5 jaar.

Het bestuur dankt hen voor het vele werk dat zij in het belang van de kring hebben verricht. Over de opvolging ontvangt u begin 1987 nader bericht.

Als ik deze regels schrijf, sta ik aan de vooravond van de reis naar Salzburg en Wenen met een groep van 40 leden van de kring.

Deze culturele reis zal zeker bijdragen tot contacten tussen de kring en organisaties in Oostenrijk en tot een grotere bekendheid van Haarlem en de Grote of St.- Bavo Kerk.

U ziet: volop werk voor bestuur en medewerkers. Juist deze groep heeft samen met het kostenrechtspaar en medewerk(st)ers van het kerkelijk bureau een grote bijdrage geleverd aan de manifestaties en verkoop van onze artikelen.

Op de Bavodag is een nieuw artikel, te weten een kaars, op de verkooptafel verschenen. Mevrouw Schreuder en de heer Speelman hebben aan deze nieuwe kaars veel zorg besteed.

Dit jaar staan wij **niet** met een tafel in de Haarlemse binnenstad op de komende verkoopavonden tijdens de St. Nicolaas manifestaties van City Haarlem. Indien u voor uw relaties een geschenk wilt kopen om hen met St. Nicolaas en/of Kerstmis daarmee te verrassen, zijn de medewerkers van het kerkelijk bureau gaarne bereid u tijdens de kantooruren van 10-16 uur met uw aankopen te helpen.

Namens het bestuur dank ik allen welke hun medewerking aan de werkzaamheden van onze Vriendenkring hebben willen geven. Met elkaar zullen wij dan ook in het jaar 1987 de Grote kerk en Haarlem in de belangstelling brengen die beide verdienen.

J.A.H. Post
voorzitter

Museumjaarkaart

De populariteit van de Museumjaarkaart is nog steeds stijgende. Werden in 1984 zo'n 155.000 exemplaren uitgegeven, in 1985 waren het al 186.000. De jaarkaart biedt velen soelaas de talrijke, soms dure tentoonstellingen in ons land te kunnen bezoeken. Vaak gelden op vertoon van de Museumjaarkaart reducties.

Voor de vaste collecties geeft de jaarkaart gratis entree. In het jaarverslag van de Stichting staat dat het goed gaat met de Nederlandse musea. Er worden veel activiteiten ontplooid en de bezoekersaantallen stijgen. Dit wordt ook afgeleid van het stijgend aantal verkochte jaarkaarten. Dat verschijnsel houdt natuurlijk zeker verband met het feit dat de toegangsprijzen van de musea en de tentoonstellingen zodanig stijgen dat het publiek zich daartegen probeert in te dekken.

Het mag dan goed gaan met de musea voor wat betreft de bezoekcijfers, toch worden allerwege de beschikbare financiën steeds meer afgesneden.

Het geschetste vrolijke beeld is dus maar gedeeltelijk waar.

De Stichting Museumjaarkaart heeft zich ook gezet achter de organisatie van het Museumjaar 1988, waarin de Nederlandse museale activiteiten extra belicht gaan worden. Dat het jubileumjaar van het Frans Halsmuseum met als speciale trekker de Schutterij-tentoonstelling samenvalt met het Museumjaar is een mooie bijkomstigheid.

Haarlem zal er aan alle kanten van moeten proberen te profiteren.

Dr. D.P. Snoep
directeur Frans Halsmuseum
14 oktober 1986

Bovenstaande kaarten kunt U bestellen (tel. 326414) bij de heer H. Deurloo, Hyacinthenlaan 26 rd. 2015 BD Haarlem of bij de heer L.G. Cornet, Houtmankade 7 2014 AC Haarlem, telefoon 240247, à f13.50, verhoogd met portiekosten.

Beste vrienden en vriendinnen,

In deze laatste kroniek van 1986 is een acceptgiroformulier bijgesloten, waarmee u uw bijdrage voor 1987 op onze rekening kunt overmaken.

Daar de PTT inmiddels een ander acceptgiroformulier in gebruik heeft genomen, behoeft het invullen ervan enige nadere toelichting.

Op het formulier staat n.l. niet aangegeven welk artikel u, voor f 25,- of meer, mag bestellen. U vindt nu onderaan dit artikel een lijst met geschenken waaruit u een keuze kunt maken. Het door u uitgezochte artikel noteert u dan achter op het acceptgiroformulier, in de linkerbovenhoek. Ik hoop dat het u zo duidelijk is.

Ook dit jaar mogen we een nieuw geschenkaanbieden en wel een grote tegel van 20 bij 30 cm met de beeltenis van de Grote of St.-Bavo kerk.

Wanneer uw bijdrage **vóór 1 januari 1987** is gestort, met de vermelding achter op de acceptgiro Bavotegel (of een ander vriendengeschenk), krijgt u het betreffende artikel thuis bezorgd, mits u tenminste in de regio Haarlem woont.

Komt uw bijdrage na 1 januari 1987 binnen en wenst u toch in het bezit te komen van de Bavotegel, dan dient u deze zelf af te halen aan het Kerkelijk Bureau, Oude Groenmarkt. Op de achterzijde van uw lidmaatschapskaart komt dan een sticker waaruit blijkt dat u uw bijdrage heeft gestort en de tegel wenst te ontvangen. Dit lijkt ons de beste oplossing, daar het per post versturen te kostbaar wordt.

Dit geldt overigens niet voor de andere artikelen.

Voor f 25,- of meer kunt u één van de onderstaande artikelen bestellen.

Bavo-tegel	verzilverd lepeltje
Bavo-tas	verjaardagskalender
wenskaarten	verzilverde briefopener
correspondentie kaarten	notitieboekje (2 stuks)

J.H. Broek Roelofs

VERSLAG JAARVERGADERING VRIENDENKRING GEHOUDEN OP 27 MEI 1986 IN HOTEL "DIE RAECKSE"

Opening voorzitter / notulen jaarvergadering 1985

De voorzitter heet een ieder welkom en in het bijzonder het erelid, de Heer Reehorst, en Mevrouw Ruiter, gemeenteraadslid voor D'66.

De voorzitter geeft in het kort de activiteiten van het afgelopen jaar weer, o.a. het bezoek van het koninklijk paar op 26 juni 1985, de extra Bavodag op 29 juni 1985, de gelden die de Vriendenkring besteed heeft aan de diverse projecten, de onthulling van het Vriendenraam en het optreden van het Eupener Mannenkoor in oktober 1985.

Ook dit jaar zullen er allerlei manifestaties plaatsvinden. Vele ambassadeurs hebben reeds een bezoek aan de kerk gebracht en dit heeft geleid tot vele contacten en afspraken voor o.a. tentoonstellingen.

Op 10 mei 1986 hebben de Heren D. en M. Enschedé het - door de Vriendenkring gefinancierde - gerestaureerde wapenbord van burgemeester Van Zanen, onthuld.

In samenwerking met de Oostenrijkse ambassade is op 23 mei 1986 de fototentoonstelling "Wenen rond 1900" geopend, die in de gehele wereld vertoond zal worden.

De **notulen** van de jaarvergadering 1985 worden door de aanwezigen goedgekeurd.

Op de vraag van een aanwezige om de notulen van de jaarvergadering eerder te publiceren, antwoordt de voorzitter dat de notulen van deze jaarvergadering in de eerstvolgende kroniek vermeld zullen worden.

Jaarverslag van het bestuur over 1985

Dit wordt door de aanwezigen goedgekeurd.

Jaarverslag 1984-1985 van de penningmeester

De voorzitter deelt mede een brief van de Heer v.d. Linden ontvangen te hebben waarin deze zijn respect uit over het financieel verslag en de gunstige reserve. Het financiële verslag wordt, onder dankzegging aan de beide penningmeesters, goedgekeurd.

Verslag van de Kascommissie

De Heren Reehorst en van Sas hebben de cijfers over 1985 gecontroleerd. De Heer Reehorst deelt mede dat de boeken in prima staat bevonden zijn. In de cijfers is duidelijk te zien dat het een bijzonder jaar is geweest en dat er toch veel geld aan de kerk beschikbaar is gesteld. De kascommissie staat achter de verantwoording en verzoekt de aanwezigen de penningmeesters te dechargeren. De woorden van de Heer Reehorst worden door de aanwezigen onderstreept.

Benoeming nieuwe Kascommissie

De Heer Reehorst treedt af als lid van de Kascommissie. De voorzitter dankt hem voor zijn activiteiten. Na goedkeuring van de leden wordt de Heer Hagebout als nieuw lid van de Kascommissie benoemd.

Mededelingen over onze bezoeken aan Leiden en Wenen

De voorzitter deelt mede dat het uitstapje naar Leiden in juni en september eigenlijk tot stand is gekomen door de vondst van het wapenbord van burgemeester Van Zanen in de Lakenhal te Leiden. Dit gaf aanleiding tot allerlei contacten in Leiden, met als gevolg dit uitstapje. In juni zal o.a. het stadhuis en de Lakenhal bezocht worden.

Wenen

Aangezien bij veel mensen de vraag kwam om een historische reis te maken, besloot het bestuur een reis naar Wenen te organiseren. Momenteel hebben nog te weinig mensen zich aangemeld voor deze reis, maar het bestuur wacht eerst de maand juni af.

Op de vraag of er een uitgebreid programma bestaat, antwoordt de voorzitter dat er een speciale avond zal komen waarin de deelnemers aan deze reis aan elkaar voorgesteld en een uitgebreid verslag van de reis gegeven zal worden.

Onze komende projecten

Het houten paneel of de maquette van de Grote Kerk was in zeer slechte staat.

In samenwerking met de Heer Snoep van het Frans Halsmuseum is het bestuur tot een restauratie-voorstel gekomen. Dit paneel is (bij wijze van uitzondering) gerestaureerd onder leiding van Mevr. van Grevenstein.

Op 21 juni wordt het paneel weer aan de Hervormde Gemeente teruggegeven. De kosten van deze restauratie bedragen f 20.000,-. Het bestuur heeft ook nog f 5.000,- ter beschikking gesteld voor een historisch onderzoek.

Gevraagd is of iemand van de regering dit paneel op 21 juni wil onthullen. De datum 21 juni is gekozen vanwege de manifestatie die in samenwerking met City Haarlem en andere organisaties / instellingen tot stand is gekomen: "Haarlem houdt open stad". (te houden op 20 en 21 juni)

De leden ontvangen per post een uitnodiging waarin de tijd en plaats vermeld zullen staan.

Rondvraag

Op de vraag of dit paneel het enige object voor 1986 is, antwoordt de voorzitter dat dit in principe wel zo is, maar dat het bestuur zich beraadt over komende projecten. Men heeft wel iets op het oog (ca. f 100.000,-), maar er moet wel voor gezorgd worden dat er genoeg reserve overblijft.

De voorzitter stelt namens de Heer Delleman, die niet aanwezig kon zijn, de vraag of de slingerproef weer in ere hersteld kan worden. De Heer Bogaart antwoordt hierop dat dit op verantwoorde wijze dient te geschieden en dat dit eerst nog in de bestuursvergadering besproken moet worden in verband met de financiële consequenties.

De voorzitter stelt dat de Vriendenkring twee visitekaartjes heeft:

- de Vriendenkring, die internationaal bekend raakt;
- het team van de verkoop- en koffietafel en de rondleidingen. De voorzitter dankt de medewerkers in het bijzonder voor hun enthousiasme en hoopt dat men ook voor dit jaar weer dit enthousiasme zal behouden.

Voorts deelt de voorzitter mede dat de Vriendenkring meer en meer bekend raakt o.a. bij de ambassades. Deze zijn zeer verheugd over de activiteiten die de Vriendenkring ontplooit. Dit houdt in dat er contacten met de ambassades opgebouwd worden, wat o.m. kan leiden tot het tot stand komen van tentoonstellingen.

Door de goede contacten met België zijn wij uitgenodigd om coördinerend op te treden bij het tot stand komen van een eventuele "vriendenkring" in België, hetgeen daar helemaal niet bekend is. De Vriendenkring is zeer verheugd over deze komende samenwerking.

De voorzitter dankt de aanwezigen voor hun inbreng en sluit de vergadering.

Vervolgens geeft Mevrouw Moerman een lezing over Leiden.

WENEN 1986

Voor de eerste maal organiseerde onze Vriendenkring een meerdaagse reis.

-De wens van velen was **Wenen**.-

Naast de vele bezoeken aan diverse kunsthistorische objecten ontmoetten wij ook de Vrienden van de Karlskirche en werden ontvangen door de Minister van Financiën in Wenen en in Salzburg door de locoburgemeester.-

Mevr. Kusters zal een totaal verslag maken van deze reis.-

Onze grote dank gaat uit naar bureau MARPLAN te LEERSUM welke heeft zorggedragen voor de hotels en maaltijden die allemaal aan onze verwachtingen voldeden en werkelijk uitstekend waren.-

Mede daardoor en door de voortdurende begeleiding tijdens de reis van bureau MARPLAN is de grote wens ook in **1987** zo een reis te organiseren.-

Op 3 december a.s. ga ik daarover onderhandelen.-

Door de steun van de heer Spies van het Stadhuis Haarlem hebben wij waar wij kwamen voor onze stad Haarlem reclame kunnen maken.-

Tot slot een woord van dank aan onze penningmeesters voor hun steun.-

J.A.H. Post.-

Rondleidingen voor onze kring in het Frans Halsmuseum

In samenwerking met het Frans Halsmuseum organiseren wij enige rondleidingen in het museum, welke gehouden zullen worden op dinsdag 13 januari en dinsdag 20 januari 1987. Aanvang 15.20 uur, verzamelen in de hal van het museum.

De rondleidingen zullen worden gehouden door de dames Grevenstein en Zetteler. Indien u van deze

bijzondere gelegenheid gebruik wilt maken, verzoeken wij u zich uiterlijk 2 resp. 9 januari 1987 aan te melden bij de heer H. Deurloo.

Per rondleider kunnen maximaal 36 mensen mee. Aan deze rondleiding zijn geen kosten verbonden.

Hopende u op deze rondleidingen te mogen begroeten.

Het bestuur.

coördinator
H. Deurloo
Hyacintenlaan 26 rd.
Tel. 32 64 14

Frans Hals lezing

Gaarne nodigen wij u uit voor de speciale lezing met dia's voor onze kring, welke gehouden zal worden op **donderdag 8 januari 1987 om 20.00 uur** in één der zalen van de Doopsgezinde Gemeente Haarlem, **ingang Frankestraat** te Haarlem.

Deze lezing zal voor ons worden gehouden door mevrouw E.J. Zetteler van het Frans Halsmuseum. Reeds eerder was mevrouw Zetteler bij onze kring te gast; wij zijn zeer verheugd dat er nu weer door haar voor onze kring zo een interessante lezing gehouden zal worden.

FRANS HALS : lezing met dia's

Het werk van Frans Hals - de vijf schutterstukken en de drie regentenstukken - blijft het voornaamste trekpunt van het publiek in het Frans Halsmuseum.

In 1988 wordt het 75-jarig jubileum van het museum gevierd met een tentoonstelling over de schutterij in Nederland in de 17e eeuw. Momenteel is de restauratie van de vijf schutterstukken in volle gang en in 1988 zullen de schutterstukken weer in volle glorie getoond kunnen worden!

In het kort zal iets verteld worden over deze belangrijke restauratie en verder zal aan de hand van afbeeldingen van portretten uit diverse musea in binnen- en buitenland de ontwikkeling van Hals' portretkunst besproken worden.

Mevr. E.J. Zetteler
oktober 1986

Grußwort

anläßlich des Bavo-Tages am 4. Oktober 1986

Zum Bavo-Tag sende ich Ihnen all meine guten Wünsche.

Ich habe mit Freunde erlebt, daß das ehrwürdige Wahrzeichen Haarlems in seinem neuen Glanz nicht nur kunstverständige Touristen anzieht, sondern auch zu einer wichtigen Begegnungsstätte von Nachbarn und Europäern geworden ist. Die Bürger von Haarlems Schwesterstadt Osnabrück nehmen regen Anteil an

allem, was sich in und um die Grote Kerk tut.

Den "Vrienden van de Grote Kerk te Haarlem" ist es zu danken, daß die Kirche wie in alter Zeit, aber in neuer Form, zu einem Mittelpunkt des städtischen Lebens und europäischer Begegnungen geworden ist. Ich bin dankbar, mich zu ihnen zählen zu können.

Otto von der Gablentz
Botschafter der Bundesrepublik Deutschland

BAVO MAQUETTE

De maquette van de Bavo bevond zich al geruime tijd in het depot van het Frans Halsmuseum toen de vraag kwam of het niet gerestaureerd kon worden.

Het hout van het paneel was behoorlijk krom getrokken zodat de naden open waren, de verf bladderde af en oude vernislagen en overschilderingen waren vergeeld en verkleurd.

Ofschoon dit schilderij niet tot de collectie van het museum behoorde stemde de directeur, Dr. D.P. Snoep, erin toe de restauratie op het atelier van het museum te laten gebeuren.

Omdat het Frans Halsproject in alle opzichten het team bezig hield werd besloten een jonge Duitse restauratrice, Julia Heisterrüber, de opdracht te verlenen. Dit sloot nauw aan bij het algemene beleid van het restauratie-atelier om jongere restauratoren de kans te geven na hun opleiding zich verder te bekwamen in het vak.

Zij kreeg meteen, aansluitend op haar verblijf in Haarlem, een vaste baan aan het Walraff Richartz Museum in Aken.

Het Frans Halsproject werd op dezelfde manier georganiseerd en jonge restauratoren uit Denemarken, Zwitserland, Italië, Frankrijk en Duitsland hebben onder onze leiding meegewerkt aan het restaureren van de Schuttersstukken van Frans Hals.

Waarom alleen jongeren uit het buitenland? Omdat er in Nederland geen opleiding voor dit vak bestaat en wij dus in grote mate afhankelijk zijn van de goodwill van de buitenlandse opleidingsinstituten.

Het is ook bijzonder moeilijk en duur voor een jonge Nederlander om restaurator te worden en om die reden hebben wij dit jaar een aanvang gemaakt met het openen van het atelier voor twee Nederlandse leerlingen. Ook al zijn wij geen opleidingsinstituut is het toch mogelijk om zodoende kennis te verstrekken en zij hebben, ook in het contact met de jonge collegae uit het buitenland, de mogelijkheid om hun kennis te verdiepen. Dat er een gebrek aan restauratoren in Nederland is hoeft geen betoog als naar de bergen achterstallig werk gekeken wordt in de depots van musea, in kerken, op stadhuizen enz.

De Stichting 'De Vrienden van de Bavo' heeft door haar financiële bijdrage dus niet alleen het behoud van de maquette mogelijk gemaakt, het heeft ook een jonge restaurator aan meer werkervaring geholpen.

Anne van Grevenstein-Kruse
september 1986